

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנים ורעיונות מחדשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליון כ"ה | פרשת חוקת תשפ"ו

פרה אדומה - ניתנה ביום מיתת בני אהרן

א
וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן

לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּה ה' לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה וְגו' רש"י: "זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה". עולות כמה שאלות:

מדוע נאמרה מצוה זו גם למשה וגם לאהרן? מדוע באה פרשה זו מיד אחרי פרשת קרח? מדוע נאמר בלשון חזקה כזו: גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי, אֵין לָךְ רְשׁוּת לְהִרְהֹר אַחֲרֶיהָ? לשון זה מזכיר את הלשון באלה אזכרה שבמוסף יום הכיפורים, על עשרה הרוגי מלכות. השרפים זועקים "זו תורה וזו שְׂכָרָה?" והתשובה מן השמים היא בלשון זהה: "גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי". שאלות נוספות על מקומה של מצוה זו: ההקדמה אומרת "זאת חקת התורה" - לא רק על פרה אדומה, אלא על כל החוקים. מדוע מונח כאן הלקח הזה? הפרה אדומה היתה נצרכת קודם לכן, לטמאים מתים, כדי שיוכלו להביא קרבן פסח בשנה השניה אחרי יציאת מצרים. מדוע נכתבה כאן, מאוחר יותר בספר במדבר?

הקשר בין פרה אדומה לפרשת קרח ולמידות הכהונה

ברצוני לקשור זאת לשפת אמת על פרשת קרח שהבאנו לעיל, המבאר כי

המחלוקת היתה על איזו מדה צריכה לשלוט בכהונה. קרח טען כי מדת הדין הקפדני לבדה היא הגישה הנכונה. אהרן סבר כי מדת החסד חיונית לכהונה. בסופו של דבר, אהרן נבחר ככהן גדול האמיתי. אך האם יוכל אהרן להנהיג גם במדת דין קפדנית כשהשעה צריכה לכך? לעתים ה' מנהיג במדת הדין. קבלת דין באמונה שלמה, כמו חק, היא "גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי" - לקבל ללא שאלות, רק באמונה תמימה.

החזקוני מבאר כי "זאת חקת התורה" ומצות פרה אדומה ניתנו קודם לכן, בראש חודש ניסן כשהוקם המשכן לראשונה, כדי שהעם יוכל להיטהר בזמן להביא קרבן פסח, אך נכתבה כאן משום שהיו אלה שגם נטמאו במתים אחרי מחלוקת קרח.

אם כן, אנו מגלים כי מצוה זו של פרה אדומה ניתנה ביום הקמת המשכן. באותו יום עמד אהרן לשרת ככהן גדול, ובאותו יום מתו שני בניו נדב ואביהוא ממש בתוככי המשכן ע"י הקרבה לה' שעליו לא צו. כיצד הגיב אהרן? וַיִּדַם אַהֲרֹן - שתק. הוא השלים עם רעיון גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי - אי אתה רשאי להרהר אחריה. קיבל את הגזירה, ללא שאלות ובלא שום תרעומות. ברוך "ברוך דיין האמת" והמשיך בעבודתו. הראה כי יוכל להנהיג לא רק במדת החסד אלא גם במדת הדין. אהרן היה מסוגל לקבל את הדין כחוק ללא שאלה. לענ"ד זה יכול לבאר מדוע התורה כוללת את אהרן בצווי: וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה... אהרן הוא הסמל לקבלת הדין בבחינת חק דהיינו גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי שאין להרהר אחריה.

עניינים שנתבאר

א

הקשר בין פרה אדומה לפרשת קרח ולמידות הכהונה -----סוד פרה אדומה כנגד מדת הדין -----הסמל לדורות

ב

סוד העניין שישאל קבלו את התורה בהצהרת "נעשה ונשמע" -----עניין הכתרים כנגד נעשה ונשמע -----קבלת החוקים - הגילוי שגם הנשמע שלנו בבחינת נעשה -----עניין שפרה אדומה תיקון לחטא העגל

ג

טהרה הלכתית וטהרה רוחנית -----בחינות כפרה וטהרה רוחנית בפרה אדומה -----'אדומה' מרמז על אדם מהאדמה -----ליל הסדר בזמן יציאת מצרים היה בסוד "מקוה ישראל ה'" -----משמעות קריאת פרשת פרה בזה"ז

ד

אהרן מה חטא? -----מה עניינו של המטה כאן? -----המעמד בסלע היה מעין מעמד הר סיני -----תפקידו של אהרן במעמד הזה -----הזדמנות לאהרן לתקן את חלקו בחטא העגל -----ממטה ניסים למטה רועים -----הענוה של משה ועזרתו של אהרן

טעם. במתן תורה אמרו בני ישראל "נעשה ונשמע", והדגש הוא שהקדימו נעשה לנשמע ובוה זכו שני הכתרים כנגד "נעשה" ו"נשמע", כמאמר חז"ל "דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע (שבת פח, א).

עניין הכתרים כנגד נעשה ונשמע

וצריך להבין, בשלמא נעשה שהיא קבלה לעשות ככל אשר כתוב בתורה מובן או לא, ללא שום תנאים, אך מה המעלה של ונשמע אחרי שקיבלנו את התורה ללא שום תנאים מוקדמים?

ונ"ל שהנעשה קאי על הנשמע ג"כ, פירוש שאנחנו רוצים להבין ולהשכיל רק כדי לעשות רצונו ית', להתבונן בחכמתו ולהפנים את מוסרי התורה וערכיה רק כדי להתקרב אליו ית' עוד ועוד. ובוה יבואר למה קיבלנו "כתרים" במדה כנגד מדה ע"ז שהקדמנו נעשה לנשמע וזה ש"כתר" מונח למעלה מהראש זאת אומרת למעלה מדעת וא"כ הכתר הוא כנגד אמונה שהוא למעלה מדעת. בשלמא מגיע לנו "כתר" על נעשה בגלל שקיבלנו את התורה באמונה תמימה בסוד "תומת ישרים תנחם" (משלי יא, ג ועיין שבת פח, ב). ולפי דברינו מובן למה מגיע "כתר" אפילו על נשמע שכל מגמתנו בלהבין ולהשכיל ולהפנים הוא לא למעננו אלא רק לעשות רצון אבינו שבשמים ולעבדו גם בדעת שלמה בסוד "דע את אלוקי ועבדהו" ולא למעננו כלל.

קבלת החוקים – הגילוי שגם הנשמע שלנו בבחינת נעשה

ועל זה בא התיקון הגדול של "חוקת התורה", מצוות כמו פרה אדומה שדווקא שם יש את ההלכה של "אדם כי ימות באהל - שימית עצמו באלה של תורה" שזה כבר מורה על עמלות, הרבה מעבר לנוחות האדם ורדיפת איזה עונג שכלי, אלא רק לעשות רצון השי"ת, ובפרט בהתחשב שזה חוק ובין כה יש גבול למה שאפשר להשיג ורב הנסתר הרבה על הנגלה ובכ"ז אנו מתייגעים על התורה לא פחות ובאותו אהבה כמו אצל המשפטים שמובנים היטב - ע"ז באמת מגיע כתר גם על הנשמע.

עניין שפרה אדומה תיקון לחטא העגל

ולפי דברינו מובן מה שרש"י מביא מחז"ל שפרה

מדוע נבחרה

מצות פרה אדומה כדוגמא לחק? משום שהיא מטהרת מטומאת מת, וכל מיתה נובעת ממדת הדין, גְזֵרָה הִיא מְלֻפְּנִי. תהליך הטהרה ממגע מת צריך גם הוא להיות עטוף בצורת חק - מקובל ללא שאלה, כשם שגזירת המיתה חייבת להתקבל באמונה תמימה, כך הטהרה מטומאתה צריכה להיות מתוך אותה אמונה שלמה. כן גם אנו מקבלים. זהו מדוע באה פרשה זו מיד אחרי פרשת קרח. ה' מעיד כי אהרן ראוי להנהיג את הכהונה. נבואי הדבר כי מצות חק זו ניתנה ביום הוקם המשכן - ביום שהושבע אהרן לכהן גדול, ומיד לפני שניצב בפני אתגר אמונה שהוכיח את כשרותו - וַיֵּדֶם אֶהְרֶן.

הסמל לדורות

אהרן הוא הכהן גדול האמיתי, לדורו וכדוגמא לכל הדורות: להראות לנו כיצד לחיות באמונה פשוטה, להנהיג חיינו בחסד ורחמים, וגם בדין כשצריך - כתפארתו של יעקב אבינו - לעמוד בכל אתגרי הגלות. אהרן מינה את אלעזר לשרוף את הפרה אדומה הראשונה. אפרה הספיק עד סוף כל תקופת בית המקדש הראשון. נוכל לראות את כוחם של הסודות הנסתרים בחק של פרה אדומה משימורה הניסי הדומה לצלוחית שמן המשחה ולצנצנת המן, המרמזים על הניסים הנסתרים השומרים עלינו בגלותנו. אף כשאנו ניצבים בפני גזירות קשות, גְזֵרָה הִיא מְלֻפְּנִי, אנו מקבלים אותן ללא הרהור. ואם ירצה ה', בזכות אמונתנו השלמה, ישלח ה' את המשיח, ויהי במהרה בימינו, אמן.

ב

סוד העניין שישראל קבלו את התורה בהצהרת "נעשה ונשמע"

ענין ה"חוק" המורה על מעלת השעבוד של ישראל לתורה, שמקבלים עליהם מצוה מבלי הבנת טעמה, מזכיר את קיבול כל מצות התורה בזמן מתן תורה על ידי ישראל מבלי לבקש פרטים או

ליל הסדר במצרים - מקוה ישראל

אדומה תיקון לחטא העגל "תבוא אימו ותקנת צואת בנה". העניין

כדביארנו, במתן תורה זכינו לשני כתרים על הקדמת נעשה לנשמע מכח שקיבלנו את התורה באמונה שלמה. בחטא העגל הפסדנו את הכתרים בגלל החוסר אמונה שהתבטא בחטא ההוא. בזכות שאנחנו מקבלים עלינו בשמחה ועמלים במסירת נפש על החוקים כמו פרה אדומה שהם למעלה מדעת אנו מראים את האמונה שלנו במצוות ואפילו הנשמע שלנו בבחינת נעשה כשאנו עמלים להבין אפילו מה שלמעלה משיכלנו רק לעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

ג

טהרה הלכתית וטהרה רוחנית

ידוע שקוראים פרשת פרה כהכנה לפסח, והיא אזהרה להיטהר מטומאת מת כדי להביא את הקרבן פסח. והנה עניין הטהרה יש בה את הלכותיה ויש בה את מציאותה הרוחנית הבאה יחד עם כפרה. כשבן אדם חוטא, חס ושלום, אפילו בדבר שאינו מטמא בהלכות טומאה וטהרה, הוא טימא את נפשו וכשהוא עושה תשובה הוא זוכה לטהרה מהחטא כמו שכתוב ביום הכיפורים "לפני ה' תטהרו" וזה לשון המשנה בסוף מסכת יומא:

"אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים! שנאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" (יחזקאל לו, כה) ונאמר "מקוה ישראל ה'" (ירמיהו יז, יג) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל" ושם ודאי הכוונה לא לטהרה הלכתית אלא טהרה רוחנית שבאה יחד עם הכפרה.

בחגיגות כפרה וטהרה רוחנית כפרה אדומה ונראה לי שהטהרה הרוחנית מרומזת היטב בהלכות של פרה אדומה, ואין זה פלא, שהרי היא גם כפרה על החטא הנורא של מעשה העגל כדברי רש"י בפרשת חוקת (במדבר יט, ב) "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו תבוא אימו ותקנת הצואה

כך תבוא פרה ותכפר על העגל" (וע"ע רש"י על במדבר כ, א ד"ה ותמת שם מרים).

ונלענ"ד, מה שהפרה אדומה ובתוך השריפה זורקים (בין היתר) שני תולעת שגם הוא אדום שי"ל ששני האדומים כנגד שתי העבירות שהביאו מיתה לעולם חטא אדה"ר וחטא העגל ובשריפה נעשים אפר שהוא לבן שמרמז על "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו" וכמו שקרה ביום הכיפורים שהלבין הלשון הזהורית שהיה קשור בקרני השעיר המשתלח.

עוד יש לומר, שטהרה רוחנית מרומזת גם במה שהפרה "אדמה" (כך הוא הכתיב בתורה) שי"ל מלשון אדמה וחוזר למה שכתבנו בכמה מקומות שכן אדם שרוצה להיטהר צריך לראות את עצמו כעפר מן האדמה, ובזה שהוא חוזר ל"יסודו מעפר" הוא מיטהר מהטומאה הרוחנית ע"י הענווה וההכנעה לה, בסוד שאין עפר פשוט מקבל טומאה.

ליל הסדר בזמן יציאת מצרים היה כסוד "מקוה ישראל ה'"

ובזה יש לבאר, איך שבפסח דורות צריך פרה אדומה כדי להיטהר מטומאת מת, ורק כך אפשר להביא את הקרבן פסח, אולם בפסח מצרים עדיין לא היתה פרה אדומה והיינו טמאים במ"ט שערי טומאה, אז איך עשינו את הפסח במצרים? בשלמא לגבי הטומאה ההלכתית יש את ההלכה של "טומאה הותרה בציבור", אך אין זה מספיק, שהרי עוד הלכה שלא קימיה הוא ההקרבה במקום המקדש, והם הקריבו במצרים ערוות הארץ!

לבאר את כל זה במילתא דשויא לתרוייהו י"ל שכידוע שכל המכות היו "נגוף למצרים ורפואה לישראל" ואם במכת בכורות הקדוש ברוך הוא המית את המצרים אז הרפואה "לבני בכורי ישראל" היא להתגבר על מיתה ועל טומאת מת וזה מוכן היטב ע"פ מה שדרשו רז"ל עה"פ "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים ובכל אלקי מצרים אעשה שפטים" שדרשו חז"ל ומובא בהגדה של פסח שזה היה השי"ת בכבודו ובעצמו, ולא שליח ולא מלאך ולא שרף. אם הקדוש ברוך הוא היה שם בכבודו ובעצמו זה לא גרע ממקום המקדש ובזה היה קיום לדברי המשנה כפשוטו

"מה מקוה
מטהר את
הטמאים
אף הקדוש
ברוך הוא

מטהר את ישראל" ובזה הקדוש ברוך הוא הביא טהרה על עם ישראל בזמן שהסכו לקרבן פסח.

כתב האור החיים הק' בפרשת בא, (יב, ל) וז"ל:

"ויקם פרעה לילה טעם אומרו לילה יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוה"ק פרשת בא) כי אותו לילה היה "כיום יאיר" (תהלים קלט, יב) כחצות היום, ורמזתי רמז זה בפסוק (להלן יג, ח) והגדת לבנך ביום ההוא, כי יכוון לומר שיגיד לו גם נס הלילה שנעשה יום, ושמא תאמר כי זרח אור בלילה דרך כלל לרעים ולטובים, לזה אמר ויקם פרעה לילה, כשקם הוא לקרוא למשה ולאהרן מנע ה' מרשע אורה והיה לילה פירוש חשך, כאומרו (בראשית א, ה) "ולחשך קרא לילה" ונראה שזכינו לכוון לדעתו הק' שהאור יום דליל פסח מצרים שהיה לישראל דוקא הוא הוא נוכחות השכינה שטיהרה את ישראל (ועיין בחמודי שי על הגדה של פסח מש"כ בשם המהרא"ל צינץ על ענין "ליל שימורים" עוד בענין זה).

קריאת פרשת פרה בזה"ז

משמעות קריאת פרשת פרה בזה"ז שכולנו טמאים מתים, שקועים בטומאה, וצריכים טהרה חדשה, להיות מוכנים לחג הפסח ולגאולה, ואין לנו פרה אדומה. אך אנו קוראים את פרשת פרה אדומה ממש לשם כך. בידוע שכאומרים את פרשת הקרבנות עם כוונה, זה כאילו הבאנו את אותן הקרבנות, וזה גם פועל אותה פעולה כשמקשיבים לקריאה של פרשת פרה אדומה בכוונה כדי שנהיה מטהרים לפסח ומוכנים לגאולה שלמה. ויש בזה חיזוק מיוחד שאנחנו בגלות חוץ למקדש וחוץ לארץ קודשינו, ושומעים את כח הפרה אדומה שכולה נעשית בחוץ מתחזקים ולא מתייאשים מלהיטהר ולהיגאל במהרה בימינו, אמן!

ד

"וידבר ה' אל משה לאמר: קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע

והשקית את העדה ואת בעירם". (במדבר כ, ז-ח). למעשה הזה של מי מריבה, לאחר מ' שנה במדבר, היה השפעה משמעותית על גורלם של משה ואהרן. נקודת המפתח היה הדרך בה הם הבינו את ציווי ה', וזה קבע את גורלם - שניהם נענשו בכך שהם מאבדים את הזכות להיכנס לארץ ישראל. הסיפור של הכאת הסלע מאוד סבוך וקשה להבנה. הרבה שאלות עולות ממנו והרבה מהמפרשים ניסו לאורך הדורות לפתור את הספקות. אני אנסה להתוות דרך, תחילה על ידי העלאת מספר שאלות ואז אנסה לענות עליהן עד כמה שאפשר, ובעזרת זה יסייע לנו להבין את הסיפור הזה.

אהרן מה הטא?

נעיין בגופא דעובדא. בהמשך לציווי האלוקי, משה אכן לוקח את המטה, כפי שצווה, ואז כתוב: "ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע", ומשה אומר להם, "שמעו נא המורים", שמעו המורדים. "המן הסלע הזה נוציא לכם מים?". ואז "ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים". העונש נגזר בגלל שמשה לא מילא את ציווי ה' של "ודיברתם אל הסלע לעיניהם". הוא היה אמור לדבר אל הסלע ולא להכות בו. שבדיבור בלבד אל הסלע היה מוציא את מימיו היה יכול להיות נס יותר מרשים והיה מביא לקידוש ה' הרבה יותר גדול. כתוצאה מסטייה זו מדברי ה', משה ואהרן איבדו את הזכות של להיכנס לארץ ישראל.

השאלה הראשונה היא מה היה תפקידו וחתאו של אהרן? קל יותר להבין את העונש למשה, מאחר והוא זה שהיכה בסלע במטהו. אבל למה אהרן? אהרן לא היה לו חלק במעשה הזה. הוא לא זה שה' דיבר אליו. כתוב: "וידבר ה' אל משה לאמר", כנ"ל. מדוע אהרן מקבל עונש כל כך חמור?

מה עניינו של המטה כאן?

שאלה נוספת היא מדוע ה' ציווה את משה לקחת את המטה מלכתחילה? ואכן, בספר שמות, בפרשת בשלח, יש מעשה דומה 40 שנה מוקדם יותר. בני ישראל התלוננו שאין להם מים ומשה נצטווה לקחת את המטה "ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את

עשה את זה, והיכה בסלע, הוא מנע מכלל ישראל את ההזדמנות הבלתי-תיאמן למפגש עם רבונו של עולם עם דור חדש, דור באי הארץ.

תפקידו של אהרן במעמד הזה

אך עדיין קשה, מה עם אהרן? מה היה התפקיד שלו באירוע הזה? מדוע נענש? אנחנו רואים מיד אחרי פרשה זו שאהרן מצווה לעלות להר ההר ולהעביר את בגדי הכהונה לאלעזר, ושם נפטר. נאמר בפירושו: **יִאֶסֶף אֶהָרֹן אֶל עַמּוּי פִּי לֹא יבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה** (במדבר כ, כד). ונלענ"ד, שאהרן היה מודע לצייווי של ה', למרות שהצייווי הגיע ישירות למשה רבינו, כמו שכתוב **"וידבר ה' אל משה לאמר"** כנ"ל. משה העביר לאהרן מה שנאמר **"והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם"**. אהרן ידע שהצייווי היה **"ודיברתם אל הסלע"** כלומר על אהרן נופל האחריות ש**משה ידבר אל הסלע, ומכיון שהאחריות עליו זה כאילו שנצטווה לדבר אל הסלע ג"כ, למרות שדווקא היה צריך את דיבור משה, שהשכינה מדברת מתוך גרונו, כדברי המשך חכמה הנ"ל, מ"מ אחריות הדיבור של משה אל הסלע נפל על אהרן והוא "כשומר הנכנס תחת הבעלים"**, מכיון שאחריותו עליו, וזה כאילו הוא בעצמו היה צריך לדבר אל הסלע. ברגע ש**משה סטה מהצייווי, והיכה בסלע בפעם הראשונה, אפילו שהיו לו חשבונות למה עשה כך, אהרן היה צריך להתערב, הוא היה צריך ולעצור אותו ולהגיד לו: "משה! אתה אמור לדבר אל הסלע!"**. במקום זאת הוא אחז במידתו של **"וידום אהרן"** ונשאר בשקט. זה היה חטאו של אהרן, שהוא לא תפס מנהיגות כשהייתה הזדמנות לקידוש ה' מירבי.

הזדמנות לאהרן לתקן את חלקו בחטא העגל

לכאורה רמת החטא של אהרן משנית לזו של משה. אם כך, למה הוא נענש באותה רמה? וכמו כן, לפי סדר הדברים, נראה שהוא נענש ראשון שהרי מת קודם משה. לעניות דעתי, הסיבה לכך היא שזה היה עבירה באמונה. הם היו צריכים לחזק את האמונה בה', דרך קידוש ה' של דיבור אל הסלע. זה היה מביא לאמונה

על הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל" (שמות יז, ה-ו). משה חוזר על זה בפרשת חקת, הוא עשה כפי שה' הורה לו בפרשת בשלח 40 שנה קודם לכן - לקחת את המטה ולהכות בסלע לעיני בני ישראל. המים זרמו אז וזרמו שוב עתה. ייתכן שכאשר ה' אומר לו **"קח את המטה"** בפרשתנו זה הזכיר למשה את המעשה בפרשת בשלח. משה משתמש במטה כפי שהוא עשה בעבר, במקום לדבר אל הסלע. אז השאלה היא, מדוע ה' אומר למשה לקחת את המטה אם הוא לא היה אמור להשתמש במטה לביצוע הנס? מה תפקיד המטה כאן? מנקודת המבט של משה, עד עכשיו המטה הוציא לפועל את הנסים. במצרים, עם פרעה, במכות, בקריעת ים סוף וגם כדי לבצע בדיוק את אותה פעולה של הוצאת מים מהסלע לפני ארבעים שנה.

המעמד בסלע היה מעין מעמד הר סיני

וזה דברי המשך חכמה בעניינינו: **"והנה רצה השי"ת שכאן בדבור אל הסלע יראו בני הדבור האלקי, אשר יוצא מגרונו של משה ששכינה שרויה בתוכו, איך הוא פועל בסלע ויהיו רואים את הנשמע, ויהיה להם זה לחיזוק האמונה מעין המעמד הנכבד, אשר רצה השם שיהיה קודם כריתות ברית בערבות מואב"**. המשך חכמה מלמד אותנו שה' רצה שיהיה גילוי שכינה גדול מעין מה שהיה במתן תורה בסוף ה-40 שנה, עבור הדור החדש שעומד להיכנס לארץ ישראל, שיראו בעיניהם את השכינה המדברת מפיו וגרונו של משה. הם היו ממש רואים את הקול, בדומה לראיית הקולות במעמד הר סיני. זה היה אמור להיות גילוי שכינה ברבים, כמו שהגילוי הגדול במתן תורה היה לצורך הברית שכרת ה' עם ישראל בסיני, כך פה היה צריך גילוי שכינה ברבים לעיני כל קודם כריתת הברית בערבות מואב. ה' רצה שעבדו משה יראה לכלל ישראל את ההתגלות הזו, אך כיון שלא

חזקה בקרב
כלל ישראל.
הייתה כאן
הזדמנות
ייחודית

לתקן את החילול ה' של חטא העגל שאהרן היה מעורב בה. אהרן איבד את ההזדמנות הזו, ובגלל חלקו בחטא העגל, הוא נענש בצורה יותר חמורה, אפילו עבור חטא פחות מזה של משה, כי הוא היה צריך לנצל את ההזדמנות לחזור בתשובה ולתקן את הפגם באמונה, החילול ה', שנגרם ע"י חטא העגל. התורה חסה על אהרן ולא רצתה להזכיר במפורש את חטא העגל, אך הוא טמון בתוך החטא כאן המודגש כדי לכסות על חטא העגל. ולכן, נלענ"ד שהמיתה בהר ההר אירע בפרשה שלנו. שוב ראיתי בפירוש האברבנאל רעיון דומה, שאהרן בעצם נענש על חטא העגל, אבל התורה חסה עליו ולא רצתה להגיד את זה במפורש.

ממטה ניסים למטה רועים

נשאר לנו לבאר, מדוע ה' ציווה למשה לקחת את המטה? הרי ע"י הציווי לקחת את המטה ה' נתן למשה מקום לטעות ולחשוב שצריך גם להכות בסלע כמו שעשה לפני 40 שנה! ונלענ"ד לבאר, השלב הזה בספר במדבר הוא תקופת מעבר בין דור יוצאי מצרים לדור באי הארץ, כנ"ל. עבור דור יוצאי ממצרים של מלפני 40 שנה, המטה עושה ניסים! המטה חצה את הים, המטה הביא את המכות במצרים, המכה היכה בצור לפני 40 שנה וע"י יצאו מים.

עכשיו, ה' אומר למשה "קח את המטה והקהל את העדה". עכשיו זה רק "מטה רועים", להקהיל את העם להובילם קדימה לכניסה לארץ ישראל. עכשיו המטה סמל מנהיגות בלבד, המטה של ה"רעיא מהימנא" של צאן קדושים, עם ה', כלל ישראל. משה רבינו מתעלה לעשות ניסים בעצמו בלבד, מכח השכינה המדברת מתוך גרונו, והמטה עובר להיות סמל מנהיגות בלבד.

הענוה של משה ועזרתו של אהרן

משה רבינו, העניו מכל אדם, כעס על בני ישראל וקרא להם "מורים", כלומר מורדים. לכך משה

שלל מהם את מה שה' רצה להראות להם, דווקא מתוך הענווה שלו. יתכן שמשה רבינו היכה בסלע בגלל שהרגיש שהוא איננו ראוי לעשות נס בכח פיו בגלל שהוא נכשל בכעס על בני ישראל, והרגיש בקרבו את מאמר ריש לקיש "כל אדם שכועס, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו" (פסחים סו, ב) (עיין ברמב"ם בסוף פרק ד' מהקדמתו למסכת אבות המכונה "שמונה פרקים") והרגיש שחזר להיות בבינת "כבד פה וכבד לשון" לגבי השליחות לדבר אל הסלע.

ואם כנים הדברים, זה דומה להיסוס הראשוני של משה בשליחותו לשמש דובר של ה' בפני פרעה ובני ישראל. ה' היה צריך לגייס את אחיו אהרן כדי לשכנע את משה ולסייע לו בתפקידו. אחרי כל השנים שעברו, ה' שוב רוצה שאהרן יסייע למשה במשימה זו. לאהרן הייתה יכולת אדירה לרדוף שלום ולכבוש את רגשותיו. אהרן קיבל שכר רב עבור "וידום אהרן" והביא לקידוש ה' בשתיקתו. אך הפעם, דווקא היה עליו לדבר, כנ"ל. ועיין במאמרנו לי"ז בתמוז מש"כ שם עוד בעניין הכאת הסלע.

מהרא"ל צינץ

פרשת חקת

נאמר בתחילת הפרשה: וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה ה' לֵאמֹר רַבִּינוּ הַמַּהְרָא"ל מַעִיר: מדוע נשנתה בפסוק השני שוב תיבת לאמר?

לפני שנגיע לביאורו של רבינו על "לאמר", נקדים את ביאור עצם הפסוק. רש"י ביאר את המילים "זאת חוקת התורה" לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני וכו'" אולם נראה שדברי רש"י עצמם צריכים ביאור, מהי התשובה לאומות העולם?

רבינו המהרא"ל מאיר את דברי רש"י לאור הסיפור שבמדרש רבה: שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי: אלו המעשים שאתם עושים נראים כמין כשפים! אתם מביאים פרה, ושורפין אותה,

וכות שין
אות ה ,
ונוט לין
את אפרה,
ואחד מכם

מטמא למת - מזין עליו ב' וג' טיפין, ואתם אומרים לו טהרת! אמר לו ריב"ז ... ראית אדם שנכנסה בו רוח תזזית (מין רוח רעה)? אמר לו הן. א"ל ומה אתם עושין לו? אמר לו מביאין עיקרין (עשבים) ומעשנין תחתיו, ומרביצים עליה מים, והיא בורחת (הרוח). א"ל ריב"ז ישמעו אזניך מה שאתה מוצא מפין! כך הרוח הזו רוח טומאה ... מזין עליו מי נדה והוא בורח! לאחר שיצא (הגוי) אמרו לו תלמידיו: רבינו, לזה דחית בקנה (כלומר דחיתו בקש...) לנו מה אתה אומר? אמר להם חייכם! לא המת מטמא, ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי. דכתיב זאת חוקת התורה. ומה שאנחנו מבינים מהמדרש זה שההשקפה הנכונה על פרה אדומה הוא שנכון שאיננו מבינים בכלל את הטעם, אולם אנחנו מאמינים בתורה! ויודעים שהיא אמת גם אם אנחנו לא זוכים להבין, ואת המצוה הזו בחר הקב"ה לתת לנו בלי טעם.

אך אומות העולם הולכים בדרך אחרת. אינם מאמינים בתורה. הם בודקים את הדברים לפי השכל שלהם ומה שלא נראה להם מובן הם מזלזלים בו. ולכן לתלמידיו אמר רבי יוחנן בן זכאי את האמת. דעו לכם שפרה היא חוק! אולם לגוי שאינו יודע מה זו "תורה" הוא היה צריך ל"הסביר" טעם. שכפי שהגויים מגרשים רוחות טומאה באמצעות עישון של עשבים כך גם אנחנו מגרשים את רוח הטומאה באמצעות מי החטאת.

עתה נבין את דברי רש"י. האומות והשטן טוענים לעם ישראל: הרי דיני הפרה לא מובנים? והקב"ה עונה: נכון! זה חוק! זה לא אמור להיות מובן, כי אתם מאמינים שזו אמת. זאת חוקת התורה! ועכשיו. כשהבנו את המסר בפסוק "זאת חקת התורה", אנו מאמינים באמיתות חוקי התורה גם בלא הבנה! נמשיך בביאור המילה לאמר.

אומר רבינו: ישנם שני אופנים שונים בהתייחסות אומות העולם ל"חוקי" התורה. א. במהלך הרגיל של אומות העולם הם מתייחסים לכל ההלכות שלא מובנות בשכל אנושי, שנקראות "חוקים", בזלזול. ואינם יודעים את האמת. ב. אולם קיים מצב שבו אומות העולם מאמינים בתורת ישראל גם כשלא מבינים אותה. כך מתואר בפרשת ואתחנן: (דברים ד, ו) **כִּי הוּא חֻקְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חֻקְכֶם וְנִבְּוֹן הַגּוֹי הַגְּדוֹל הַזֶּה: (ז) כִּי מִי־גוֹי גְּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו... וּמִי גוֹי גְּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים...: בתחלת הפסוק כתוב חוקים, ובסוף כתוב חוקים ומשפטים. כי הגויים מתבוננים ב"חוקי" ישראל. מה הם החוקים האלה? ואז... כשהם רואים שה' קרוב לעמו ומשגיח עליהם ועם ישראל קרובים להקדוש ברוך הוא הם מתמלאים יראת כבוד לתורת ישראל! ואומרים לעצמם: העם הזה חכם ונבון. ולנו אין מספיק דעת להבין את "חוקי" התורה אבל זה "חוקים ומשפטים" כפי שהמשפטים אמת כך החוקים אמת. פתאום הגויים מאמינים בתורה.**

כל זאת כשהגויים רואים את השגחת הקדוש ברוך הוא על עמו ישראל. אבל כשהקדוש ברוך הוא מסתיר את פניו מעם ישראל אז חוזר המצב הרגיל שהגויים מזלזלים באותם דינים של התורה הנקראים חוקים וסבורים שאינם אמת.

כך מבאר רבינו את המילה "לאמר". הקדוש ברוך הוא מברך ומצווה את עמו ישראל שיהיו בדרגה גבוהה. בדרגה כזאת שהקדוש ברוך הוא יהיה קרוב אליהם ויתגלה אליהם בהארת פנים ואז גם הגויים יאמינו בחוקי התורה גם אם הם לא מבינים אותם. ואז כשישאלו הגויים את עם ישראל מדוע עושים פרה אדומה? לא יצטרכו עם ישראל לומר להם טעמים. אלא יענו להם לאמר: חוק של הקדוש ברוך הוא! וגם אם איננו מבינים אנחנו יודעים שזה אמת! והאומות יקבלו את התשובה הזאת. מפני שכשהם רואים את הארת הפנים של הקדוש ברוך הוא על עמו ישראל, הם מיד מאמינים בתורה.

נמצאנו למדים שכשעם ישראל הולכים בדרך הישר וקרובים לקדוש ברוך הוא והקב"ה מאיר להם פנים, אזי לא רק הם משיגים את חוקי התורה אלא אף הגויים מתחילים להאמין בתורת ישראל!